

EDEBİ GAZETECİLİK: JOHN HERSEY'İN HIROŞİMA'SINA İLİŞKİN BİR ÇÖZÜMLEME

Ömer ÖZER*

ÖZET

Bu çalışmada, John Hersey'in *Hiroşima* başlıklı çalışması, edebi gazeteciliğin özellikleri açısından çözümlenmiştir. Edebi gazetecilik çalışmaları, başta Kuzey Amerika olmak üzere son 10 yılda dünyada hız kazanmaya başlamış ancak Türkiye'de özellikle gazetecilik alanında yeterince ilgi görmemiştir. Hatta ilgiden öte tanındığını söylemek bile mümkün görünmemektedir. Çalışma, Türkiye'de gazetecilik alanında edebi gazeteciliğin tanıtılması amacıyla hizmet etmek için üretilmiş alçak gönüllü bir çalışmadır. Bu nedenle çalışmada, John Hersey'in *Hiroşima* yapıtı örneğinde çözümlenmeli bir deneme yapılmıştır. Bu türden çalışmaların artırılması, Türkiye'de söz konusu alanın tanınması ve benimsenmesinde etkili olacaktır. Hersey, çalışmasında edebi gazeteciliğin bütün özelliklerini kullanmıştır. Sahne sahne tasarım, tam kayıt ya da tam diyalog, durum detayları, belgelere dayandırma, edebi anlatım, derinlemesine araştırma gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Edebi Gazetecilik, Hiroşima.

LITERARY JOURNALISM: AN ANALYSIS OF JOHN HERSEY'S HIROSHIMA

ABSTRACT

In this study, John Hersey's famous study titled *Hiroshima* is analyzed in terms of properties of Literary Journalism. Although studies related to the Literary Journalism have been accelerated in North America, it is hard to say that it has been neither getting too much attention nor recognized in the field of journalism in Turkey. The study is a humble work produced in Turkey to serve the purpose of promoting literary journalism in the field of journalism. One of the main goals of the study is to serve the purpose of promoting literary journalism in the field of journalism. For this reason, in the study, John Hersey's *Hiroshima* work has been used to for the analysis. It is true that increasing the number of such efforts will be effective in the recognition and adoption of the Literary Journalism in Turkey. Hersey used all futures of literary journalism in his work; stage, stage design, full recording or full dialogue, case details, basing on documents, literary expression, in-depth research are carried out.

Key Words: Literary Journalism, Hiroshima.

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basın ve Yayın Bölümü, Eskişehir: omerozer@anadolu.edu.tr.

GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri, 6 Ağustos 1946 sabahı Japonya'nın Hiroşima şehrine atom bombasını atmıştır. Atom bombasının Nagazaki'ye de atılmasından sonra İkinci Dünya Savaşı sona ermiştir ama ilk belirlemelere göre Hiroşima'da 60 bin erkek, kadın ve çocuk yaşamlarını yitirmişlerdir. 100 bin kişi yaralanmıştır. Nüfusu 250 bini bulan bir şehir yok olmuştur. Atom bombasının atılması ve sonuçları dünyada uzun süre gündemde kalmıştır. Burada iki yol görünüyor: Amerika Birleşik Devletleri, atom bombasını atacağını Japonya'ya önceden bildirebilir; gözdağı vermek için bombayı bir dağlık bölgede deneyebilirdi. Bu yol tercih edilmedi ve bomba insanları hedef aldı. Elbette bu çalışmanın konusunu bu nokta doğrudan oluşturmamaktadır.

1946 Mayıs ayında *The New Yorker*, *A Bell for Adano*'nun yazarı gazeteci John Hersey'i Hiroşima'da yaşananları öğrenmesi için oraya gönderir. Hersey, bombadan bir biçimde kurtulanlarla konuşacak, onların yaşadıklarını, duygularını, düşüncelerini aktaracaktır. Kısacası bombanın insanların üstünde ne tür izler bıraktığını, şehri nasıl etkilediğini anlatacaktır. Gazeteci Hersey, bir ay kalır orada. Olayı yaşayanları dinler ve gerçek kahramanlar üzerinden konuyu yazar. 31 Ağustos 1946'da Hersey'in yazısı yayımlanır. Yazıda altı kişinin başından geçenler anlatılır. Adeta bir bomba etkisi yapmıştır. *The New Yorker*, yazıyı bir ekte sunmuş ve kesmemiştir. Dünyada yazıya ilişkin ilgi yükselir. Başka dergi ve gazeteler de yayımlamak ister (Hersey, 1965: 5-9).

Bu çalışmada, John Hersey'in *Hiroşima* başlıklı çalışması, edebi gazeteciliğin özellikleri açısından çözümlenmiştir. Edebi gazetecilik çalışmaları, başta Kuzey Amerika olmak üzere son 10 yılda dünyada hız kazanmaya başlamış ancak Türkiye'de özellikle gazetecilik alanında yeterince ilgi görmemiştir. Hatta ilgiden öte tanındığını söylemek bile mümkün görünmemektedir. Bu alanda sadece Anadolu Üniversitesi, İletişim Bilimleri Fakültesi, Basın ve Yayın Bölümü'nden Prof. Dr. Ömer Özer'in Haber Roman başlıklı bir çalışması yer almaktadır (Özer, 2013). Bunun yanında, Amerikan Kültürü ve Edebiyatı bölümlerinde yer alan akademisyenlerin çalışmaları sürmektedir (Erdem, 2016; Kaplan, 2011; Tanrısal, 1988; 1990). Dolayısıyla, çalışmayla gazetecilik alanına doğrudan katkı verilmeye çalışılmıştır. Çalışmada önce edebi gazetecilik bakımından bilgiler aktarılmış, daha sonra da çözümlenmeye geçilmiştir. Çalışma sonuç bölümüyle tamamlanmıştır. Yöntem başlığı açılmamış, nitekim, çözümleme edebi gazeteciliğin altı özelliği çerçevesinde yapılmıştır. Bu özellikler çözümleme sırasında aktarılmıştır.

1. EDEBİ GAZETECİLİK

Edebi gazeteciliği tanımlamak için birden fazla kavram kullanılmaktadır. Bunlar arasında; “yaratıcı kurgu ötesi/olmayan roman, anlatı gazetecilik, yoğun gazeteci-

lik, savunmacı gazetecilik, kişisel gazetecilik, gazetecilik ötesi, hakikatın edebiyatı, yeni kurgu dışı röportaj, edebi röportaj, gazetecilik romanı, betimlemeci anlatı gazeteciliği ve haber roman” bulunmaktadır (Erdem, 2016: 131-132).¹ Edebi gazetecilik kavramının, edebiyat ve gazetecilik kavramlarının bir arada kullanılmasından doğduğunu belirtmek mümkündür. Edebi gazetecilik, edebiyat hakkında gazetecilik yapmak değildir; edebi olarak gazetecilik yapmaktır. Edebi gazetecilik metinleri özünde roman gibi okunan metinlerdir. Edebi gazetecilik kim, ne, nerede, nasıl ve neden sorularının karşılığını veren haberden ayrılır ve zamanın o anını betimler. Edebi gazetecilik açısından gazetecilik ön plandadır. Bir başka deyişle gazetecilik amacı olmadan gerçekleştirmek güç görünmektedir. Bunu başka şekilde söylemek de olasıdır: Edebi gazetecilikte de haber değeri olmalıdır. Ancak ünlü edebi gazeteci Tom Wolf'un belirttiği gibi, edebi gazetecilik, bu işi yapan birinin konuyu, gazete muhabiri, dergi muhabiri, hatta araştırmacı gazetecinin yaptığından daha yoğun, daha ayrıntılı ve zamanı daha fazla tüketerek gerçekleştirdiği bir gazeteciliktir (Applegate, 2011). Edebi gazetecilikte derin incelemeler yapmak ve bunu okuyucuya edebi bir dille aktarmak zorunludur. Yazar, George Orwell (2016a; 2016b) örneğinde olduğu gibi araştırdığı konuyu kendisi yaşamalı, olaylara kendisi şahit olmalıdır. John Hersey (1965) örneğinde olduğu gibi kendisi yaşayamamışsa daha sonra görüşmeler yoluyla metnini oluşturmalıdır. Upton Sinclair (1975) örneğinde olduğu gibi, hem yaşamalı hem de görüşmeler yapmalıdır. Edebi gazetecilikte metne çarpıcı bir giriş yapılmalıdır. Giriş, ele alınan konunun bir parçası da olabilir. Edebi gazeteci, öznelliğe önem vermeli, yorum yapabilmeli, en önemlisi anlatmalıdır. Edebi gazetecinin, masa başında metin üretemeyeceği gibi, bunu yapabilmesi için sokakta olması, dağa çıkması, maden ocağına inmesi gerekmektedir (Özer, 2013). Örneğin, George Orwell, garsonlar ve dilencilerin bir başka deyişle sokaktakilerin yaşamını anlatmıştır. Bunlara edebi gazeteciliğin sınıfsal bir bakış açısıyla aşağıdan yukarıya doğru bakmasının anlamlı olacağını da eklemek doğru olacaktır. Mark Kramer'a (Aktaran Erdem, 2016: 132) göre, edebi gazetecilik keskin olmayan bir kavramdır. Erdemi ise olasıdır ki zararsız olmasıdır. Kramer, kendisini edebi gazeteci olarak tanımlamaktadır. O, kavramın edebi kısmının kendini fazla yüceltici ve gazetecilik kısmının ise biçimin yaratıcılığını maskeleyeceğini belirtmektedir. Ancak edebi gazetecilik doğru bir tanımdır. Bu iki sözcük birbirinin kusurlarını ortadan kaldırmaktadır. İçinde sanatsal üslubu ve kurgu ile ilişkili anlatı yapılarını barındıran kurgu dışı bir türü tanımlayarak yaşanan bir olayın derinine nüfuz edebilmektedir. Bu da, gazeteciliğin özüdür. Edebi gazeteciliğin objektiflik sorunu bulunmamaktadır. Bir başka deyişle objektifliğe karşıdır. İçerik olarak da zaten objektiflikle bağdaşamaz; öznellik merkezde durmaktadır. 1960'larda yazan Wolfe, Breslin, Thompson ve Herr

¹ Murat Erdem'e (2016: 132) göre, bu kadar farklı kavram ve başlığın olması bu alanın bir yandan zengin ve disiplinlerarası bir yapıya sahip olduğunu göstermekte, diğer yandan ise kuramsal bağlamda kendine özgü bir yöntemin henüz tam olarak oluşmadığını ortaya koymaktadır. Belirtmek gerekir ki, edebi gazeteciliğin haritası tam olarak çıkartılamamıştır. Araştırma biçimi konusunda benzerlikler olsa bile, ele alınan konular ve yazım biçimiyle ilgili tam bir benzerliğin olmadığını ve kişiden kişiye değiştiğini belirtmek mümkündür.

gibi gazeteciler, kendi konularıyla yeterince ilgilenmelerini olanaksız kılan kural ve formüllerin yükünü duyumsamışlardır. Onlar, gazetecilik yaklaşımını kişiliksiz ve makineleşmiş bulmuşlardır. Aynı zamanda, geleneksel gazeteciliğin benimsediği objektif görüşü ve resmi, çoğu zaman da gizli kaynaklara dayanan anlayışı reddetmişlerdir (Tanrısal, 1990: 181).

Edebi gazeteciliğin ne zaman nerede başladığına ilişkin bir saptama yapmak güç görünmektedir. Edebi gazeteciliğin literatürde ilk olarak yazar ve aynı zamanda gazeteci olan Daniel Defoe'nun 18. yüzyılda yazdığı *Veba Yılı Günlüğü* adlı yapıta referans yapılarak kullanıldığı belirtilmektedir. Edebiyatçı ve gazeteci kimliğinin yansıması olarak değerlendirilebilecek Defoe'nun bu çalışması aynı zamanda tarihsel bir olguyu ele alması bağlamında "tarihsel roman" olarak da tanımlanmıştır. Defoe, çalışmasında kurgusal bir anlatı içinde gerçek doküman ve belgelere dayanarak veba azabını yaşamış olan insanların yaşadıklarını tarafsız ve doğrudan aktarmayı başarmıştır (McKay, 2007: 17'den aktaran Erdem, 2016: 130-131).²

Öte yandan, edebi gazeteciliğin Silence Dogood ile başladığı da ileri sürülmektedir. 1722 yılında, New-England Courant adlı gazetede, Silence Dogood adlı orta yaşlı dul bir kadın tarafından yazılmış bir dizi mektup yayımlanmıştır. Mektuplar, Koloni Amerikası'ndaki yaşamın farklı açılarıyla; yerlilerin sarhoşlukları, dini ikiyüzlülük ve kadınların idam edilmesi gibi konularla alay etmektedir. Silence Dogood, hoop petticoats gibi giysilerin modası konusunda bir fikir üretmiştir. Aslında, Silence Dogood hiç varolmamıştır. Boston'lı bir matbaacı olan abisi James'in yanında çırak olarak çalışan 16 yaşında Benjamin Franklin adında genç birinin yarattığı karakterdir. Franklin, *Spectator*'da yazan Joseph Addison ve Richard Steele'in tarzını model almıştır. Nisan ve Ekim 1722 arasında toplam 14 adet mektup yazmıştır (http://www.museumofhoaxes.com/hoax/Hoaxipedia/Silence_Dogood/; Özer, 2010).³

² Burada ilk günlük gazetenin yayınlanmasından bir yıl sonra, İngiltere'de Daniel Defoe'nun yaşadığı bir olayı aktarmak anlamlı olacaktır: İngiltere'de basın, adli kovuşturmaları, rüşvet sorunlarını ve ağır vergilerin getirdiği sorunları aşmayı bilmiştir. Bu süreçte, halkın basına verdiği destek dikkat çekmektedir. Örneğin küçültücü ceza alan Daniel Defoe'nun 1703'deki bu cezasına verilen desteği Jeanneney (2006: 43), "mutlu hikâye" olarak isimlendirmektedir. Eskiden suçluların halka gösterilmek için bağlandığı bir tür direk olan pilori cezasına ilişkin hikâyeyi, Fransa'yla karşılaştırmalı olarak aktarmak basının İngiltere'deki durumu açısından anlamlı olacaktır: Fransa'da en ünlü pilori, Paris halinde bulunmaktadır. Bu, küçük bir kule altına kurulmuş, kendi etrafında yavaşça dönen demirden bir sistemden oluşan bir araçtır ve bunun içinde bulunan hükümlü, başını ve iki elini bir delikten geçirmek zorundadır. Bu makine, teşhir edilen hükümlünün ne kadar aşağılık olduğunu halka göstermek ve halkın onu hor görmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır. Ama, Londra'da halkın, bu zavallıya tükürmek ve hakaret etmek şöyle dursun, onu alkışladığı, kutladığı ve yücelttiği sıkça görülmüştür. Daniel Defoe'nun 1703'deki mutlu hikâyesi de böyledir. Bu, İngiltere'de basına karşı duyarlılığın gelişimi açısından önemli bir tarihtir.

³ Silence Dogood, yayıncılık açısından oldukça önemlidir ve "*Silence Dogood*"un Amerika'da basın özgürlüğü açısından kilometre taşlarından biri olduğu belirtilmektedir. 1722'de James Franklin, hükümete saldırılardan dolayı üç hafta hapis cezası almıştır. Hükümet ve kiliseye saldırıyı sürdüren *Courant*, 1723'de önsansüre tabi tutulması için uyarı almıştır (Sandman vd., 1972: 25).

Türkiye'de edebi gazetecilik konusunda ikinci⁴ ama kapsamlı bir makale yazar Murat Erdem (2016), edebi gazetecilik örneklerinin 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak ortaya çıktığını, sarı basın⁵ döneminde yoğunlaştığını ve 20. yüzyılın ikinci yarısının başlarında gerçek kimliğini bulduğunu yazmaktadır. Kuşkusuz bu bilgiler doğrudur.⁶ Ancak, edebi gazetecilik örneklerinin 19. yüzyılın ilk yarısında

⁴ Birincisi için bkz. Tanrısal, 1990.

⁵ Sarı basın, New York şehrinde 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır (Campbell, 2003). 1880-1910 arası döneme damgasını Hearst gelmektedir. Joseph Pulitzer, yeni gazeteciliğin önderliğini yapmış (Roggenkamp, 2005) ve William Randolph Hearst'le birlikte ülkenin ilk kitlesel tirajlı gazetelerini üretmişlerdir. Pulitzer'in *New York World*'ü ile Hearst'ün *New York Journal*'ı en popüler kitlesel tiraj sahibi gazeteler olmuştur (Schudson, 2003). Bu gazeteler, daha önce hiç görülmediği ölçüde sansasyonelizi getirmiştir. Bu dönemlerde, skandallar, basında yer almaya başlamıştır (Sandman vd., 1972: 47). Sarı gazetecilik yapan gazetelerin diğer özelliklerinin yanında, önemli bir özelliği büyük puntolu siyah başlıklar kullanmasıdır (Campbell, 2003). Pulitzer ve Hearst gibi basın baronları, ucuz gazetenin insan ilgisine dayalı haberciliğiyle, yandaş basının saldırı kampanyalarına dayalı haberciliğini bir araya getirmişlerdir. Böylece, yeni bir gazetecilik türü ortaya çıkmıştır. Bu, "sarı basındır" (yellowpress) (Sandman vd., 1972: 53). 1870'lerde reklamlar da, dikkati çeker ölçüde tasarlanmıştır (Barnhurst ve Nerone, 2001).

Pulitzer, gazetenin pazar ekinde daha nitelikli malzeme sunmak ister. Bunlar arasında komik şeyler de bulunmaktadır. Sanatçı Richard F. Outcault, bir komik duvar panosu yaratır. Buna, Hogan's Alley denmekte ve bir kenar mahalle evinde geçenleri içermektedir. Sarı bir gecelik giyecek içindeki güçlü, kel ve dişsiz çocuk ana karakterdir. Yellow Kid, çok popüler oldu. Böylece, yeni gazetecilik eğlence ve sansasyonelizi sarmaladı. Bu nedenle, yeni gazetecilik sarı gazetecilik olarak bilinmeye başladı (Ward, 1997: 255).

Pulitzer, gazetede dizi karikatür yayınlamak üzere bu işi yapacak olan R.F. Outcault'u kiralamıştır. "*The Yellow Kid of Hogan's Alley*" isimli dizi, pazar sayılarında yayımlanmaya başlamış, renkli olarak basılmış ve oldukça başarılı olmuştur. Daha sonra, Hearst, Outcault'u kendi gazetesinde çizmesi için ikna etmiş ve kiralamıştır. Bunun üzerine Pulitzer, başka bir sanatçıyla anlaşmıştır. Böylece, iki gazete de, "*The Yellow Kid*"ı yayımlamaya başlamıştır. İki arasındaki rekabet "Pulitzer-Hearst tiraj yarışı" olarak sembolize edilmiştir. Bu savaşa ise, "Sarı Gazetecilik" (Yellow Journalism) adı verilmiştir (Campbell, 2003). 1897'de *World* ve *Journal*, sabah ve akşam baskısı yapmakta ve pazar eki vermektedir. Bu dönemlerde iki gazetenin satış rakamları 600-700 bin civarında seyretmektedir.

Sarı gazetecilik altın çağını, 1890'ların sonlarında yaşamıştır. Bazı gazeteler için sarı basın denirken, bunlar arasında "kıdemli sarı" (senior yellow), "genç sarı" (younger yellow) gibi isimlerle anılanlar da olmuştur (Campbell, 2003). Ancak, yeni yüzyıla geçilirken, gazeteler anlaşılır biçimde daha az sansasyonel olmaya başlamıştır. Hâlâ, insan ilgisine dayalı habercilik yapılmaktadır ancak, gürültülü patırtılı başlıklar artık, az kullanılmaktadır (Sandman vd., 1972: 54).

⁶ 19. yüzyıl boyunca, New York şehrinin gazeteleri, Park Row ismini taşıyan heyecan verici bir caddeye konuşlanmıştır. Bu caddeye, "Newspaper Row" da denmektedir. Söz konusu cadde, Amerika'da gazeteciliğin etkisini duyumsattırmaktadır. Büyüklü küçükü çok sayıda gazete burada bulunmaktadır. Ama, daha önemlisi, bunlar arasında Amerikan gazeteciliği ve edebiyatını yüzyılın sonunda belirlemiş olan üç önemli gazete de burada bulunmaktadır. Bunlar, *New York World*, *New York Sun* ve *New York Journal*'dır. Charles Dana, the *Sun*'ı 1868'de bu caddeye yerleştirmiştir. Joseph Pulitzer ise, 1890'da, yeni ve büyük bir binayla *New York Journal*'ı hayrete düşürmüştür. Amerikalılar, daha önce böyle büyük bir genel merkezi görmemişlerdir. Bazı ziyaretçiler, sansöre binmeye korkmaktadırlar. Bu bina, the *World*'ün genel merkezidir (Roggenkamp, 2005: xi). Hemen sonrasında ise, William Randolph Hearst devreye girmiş ve o da oraya yerleşmiştir. Kuşkusuz, bu gazeteler, binalarının muhteşemliğinden daha fazla şey yapmıştır. 19. yüzyıl için, haber anlatısını roman yoluyla yapmışlardır. Bunun adı "yeni gazetecilik"tir. Kavram, Matthew Arnold tarafından 1887'de geliştirilmiştir (Roggenkamp, 2005). Campbell'e göre ise, kavramı, Hearts kucaklamıştır (Campbell, 2006). İçerik

ucuz basın (penny press) döneminde başladığını kabul etmek de mümkündür. Karen Rogenkamp'ın (2005) çalışmasında yer verilen Ay ve Balon aldatması yazıları edebi gazetecilik örnekleri olarak ele alınabilir.⁷

Burada konuyu fazla dağıtmadan kısaca ucuz basından söz etmek yararlı olacaktır. Amerika'da, ucuz gazeteler başlangıçta İngiltere örneğini izlemiştir. Bu gazeteler arasında 19. yüzyılın ilk yarısında *The New York Sun*, *Evening Transcript*, *New York Herald*'in isimlerini anmak mümkündür (Schudson, 1978). *The New York Sun*'la başlayan yeni ortamda gazeteler ticari başarı ve kitlesel okura ulaşmıştır (Schudson, 2003). Bu dönemde ucuz gazete, ticari ve ticaret gazetelerinin yerini almıştır.

Ucuz gazetelerin temel kitlesi, fabrika işçileri olmuştur. Endüstri devrimi, Amerika'da 19. yüzyılın başlarında başlamıştır. Tarımsal alandaki binlerce genç ve yeni göçmenler doğu deniz kıyılarındaki şehirlere, fabrikalarda iş bulmak için akın etmiştir. Şehirlerde oluşan bu yeni çalışan sınıfın çoğu, 1830'larda okumayı öğrenmiştir. Ancak, gerek yaptıkları iş ve gerekse de o döneme kadar olan gazete içeriklerinin kendilerine uygun olmaması dolayısıyla gazete okumaya bütünüyle yönelmiş değildiler. 3 Eylül 1833'de Benjamin Day, *New York Sun*'da ilk olarak yeni bir okuyucu kitlesi olmaya aday olanlara seslenmiştir. Day'in haber tanımlaması, o dönemin politik ve ticari gazetelerinin tanımlarından daha geniştir ve özellikle insanın ilgisini çekecek ve kitleleri eğlendirecek bir içeriği yansıtmaktadır. Bu dönemde, haberin kurumsallaştığı ve pazarda satılan bir meta olmaya başladığı da önerilmektedir (Schudson, 2000). *Sun*'ın tasarımı şehirdeki kitleye yönelik olarak yapılmıştır ve gazetenin finansal başarısı, pazara dayanmaktadır. Day, kitlelerin 6 cent vererek gazete almayacaklarını bilmektedir. Bu nedenle, gazetesini caddelerde 1 cent' es atırmıştır. *Sun* gazetesinin başarısı doğuda düzinelerce taklitlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak, bunlar arasında üç tanesi önemlidir: *The New York Herald* (1835), *The New York Tribune* (1841) ve *The New York Times*'tir (1851) (Sandman vd., 1972: 37-38). Bunlardan *The New York Tribune*, 19. Yüzyılın ortalarında en etkili gazete olmuştur (Schudson, 2003).

Söz konusu gazetelerin bazıları sadece işçi sınıfına değil, aynı zamanda orta sınıfa da seslenmiştir. Konular arasında, skandallar, suçlar, sansasyonlar bulunmaktadır. Ucuz gazete, sansasyonizm ve insan ilgisiyle başlamıştır. Yüzyılın ortalarında iki tür ucuz gazete oluşmuştur. Bir tarafta insan ilgisi kesilmeden sürerken, sansasyonizm yok olmaya başlamış ve ulusal ve uluslararası haberlerle yer değiştirmeye başlamıştır. Kuşkusuz, telgrafın icad edilmesi bu gazetelerin haberciliğine yansımıştır. Bu dönemlerde bilim, yolculuk, edebi konular ve günlük sorunlara ilgi duyan

yenilikçi, ticarileşmiş, sansasyoneldir ve röportajın bütün dramatik unsurları kullanılmaktadır. Bu dönemde, gerçekten önce eğlence gelmektedir. Birinci sayfalar, edebi unsurlarla gerçekçi röportajlar arasında karıştırılmaktadır. Örneğin, dramatik unsurlar haberde yer almaktadır. Zaman zaman hayal ürünü şeyler sunulmaktadır. Hikâyeleme önceliklidir. Michael Schudson (2011: 208), 1890'ların gazeteciliğini tanımlarken, "hikâye" ve "enformasyon" modeli olarak adlandırmaktadır. Daha sonra, bu model, saf enformasyona dayalı, objektiflik ilkesi uyarınca yapılan haberciliğe dönüşmüştür.

⁷ Sözü edilen örneklerin özeti için bkz. Özer, 2013.

gazeteler de bulunmaktadır (Sandman vd., 1972: 39).

Kamuoyunun dışatları hemencecik, bu yeni tür gazete tarafından yeniden çizilmeye başlanmıştır. Söz konusu gazete, demokratikleşme sürecine girmiş bir toplumda, insanların tercihlerine ilişkin bir işlevi yüklendiğini sanmaktadır. Ucuz gazete, pazar temellidir ve satış ve reklama dayalı bir gelire sahiptir. Tüketicilerine ucuz olarak satılabilmesinin nedeni de burada yatmaktadır. Gazete satıcılarına ödeme yapılabilmektedir. Ancak, asıl önemlisi, bu gazeteler politik açıdan bağımsız olduklarını öne sürmekte ve kamusal alanın farklı bir değerlemesini yapmaktadır. Durum böyle olunca, çoğu ucuz gazete açısından habercilikte yeni, ayırt edici bir haber değerleri dizisini taahhüt etmek söz konusu olmuştur. Buna bağlı olarak habercilik popülerleşmiş, polis ve adliye haberlerine ilgi artmıştır. Haberler, günlük yaşamın sınırları dahilinde okuyuculara bu yöndeki haberlerle giriş yapmıştır. Bu dönemde habercilik, sansasyonizm içinde açıklanabilir. Aslında, sansasyonizme yönelik eleştiriler de bu dönemde bulunmaktadır. Yine, bu dönemde, gerçeğe yönelme kaygısı da taşınmaktadır. Bu kaygı, hükümet uygulamalarına ilişkin harfi harfine bir yayıncı kendini göstermektedir. İronik olarak bu dönemde bir elit basında taraflı yayıncılık da söz konusu olmuştur (Allan, 1999: 15-17).

19. yüzyılın ilk ve son dönemlerinde görülen örneklerden sonra, edebi gazeteciliğin 1960'larda şekillendiğini söylemek mümkündür. Yeni gazetecilik açısından üçüncü dönem olan bu zamanlarda yaşanan olaylar dikkat çekicidir. Meldan Tanrısal da 1990'da yazdığı makalede, edebi gazeteciliği anılan dönemde yaşanan gelişmelerin bağlamına oturarak açıklamıştır. Buna göre, 1960'larda yeni gazetecilik, bir toplumsal huzursuzluk devresinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Medgar Evers, John Kennedy, Malcolm X, Martin Luther King Jr gibi isimler henüz 30'lu 40'lı yaşlarında katledilmişlerdir. Vietnam Savaşı bu dönemlerde olmuş ve tepkiler almaya başlamıştır. Siyahların haklı başkaldırısı da bu dönemde yoğunlaşmıştır. Kısacası, ayaklanmalar, öğrenci huzursuzlukları, suikastler, savaşlar hep bu dönemlerde yaşanmıştır. Yeni gazeteciliğin oluşumunda gazetecilik okullarına ilginin azalması gibi diğerlerinin yanı sıra, Kennedy yönetiminin ilk zamanlardaki canlılığı, İnsan Hakları hareketinin başarısızlığı, karşı kültürün oluşması, uyuşturucular, ayaklanmalar ve şehirdeki karışıklıklar etkili olmuştur (Tanrısal, 1990: 179-181). Yeni Gazetecilik Antolojisi'nin önsözünde Nicolaus Mills şöyle yazmıştır (Tanrısal, 1990: 181): "Kim, ne, nerede, ne zaman, neden üslubunda yazı yazmak, bir Siyahi güç hareketinin kızgınlığını veya Woodstock'un coşkunu yansıtamazdı." Kuşkusuz edebi gazeteciliğin gelişiminde edebiyat dünyasında o dönemde yaşanan kriz ve romanın ölümü ile ilgili yapılan tartışmalar da etkili olmuştur. Tom Wolf'a (Rubin'den aktaran Tanrısal, 1990: 183) göre, "Amerika'da hatta New York'ta bile 60'ları yakalayan roman yazarı diye anılacak hiçbir romancı yoktur." Bu boşluğu edebi gazeteciliğin doldurduğunu en azından katkı verdiğini söylemek abartılı sayılmamalıdır. Bütün bu gelişmelerden sonra kurgusal edebiyatın yöneldiği alanlardan biri, Yeni Gazetecilik (New Journalism) ya da Olgu Yönelimli Roman (Nonfiction

Novel) diye adlandırılan tür olmuştur.

Edebi gazetecilik alanında öne çıkan isimler ve çalışmalarına bakıldığında, nonfiction novel'ı ortaya çıkardığını öne süren Truman Capote'un (2009) *Soğukkanlılıkla* (In Cold Blood); Tom Wolfe'un *The Electric Kool-Aid Acid Test* ve Norman Mailer'in *The Armies of the Night* (Gecenin Orduları) yapıtlarının bulunduğunu belirtmek mümkündür.⁸ Bunların arasına Gaye Talese'yi de eklemek doğru olacaktır. Ayrıca, Upton Sinclair'in *Chicago Mezbahaları* adlı yapıtı, kapağında roman sözcüğü eşliğinde Türkçe basılsa da bir edebi gazetecilik örneğidir. İşlediği konu gazetede seri olarak yayımlanmış daha sonra 1906 yılında kitap olarak basılmıştır. Tipik bir muckrakers⁹ (pislik çomaklayan) örneğidir de (Erdem, 2016: 138). Çalışmada, Sinclair, kendisinin de çalıştığı et üretim ve mezbaha alanlarında insanlarla söyleşiler yapar, bilgi toplar. Daha sonra, kurgusal ama gerçeklerden esinlenerek yapıtını oluşturmuştur. Ve Sinclair, edebi gazeteciliğin doğasına uygun olarak çalışmada sürekli anlatmaktadır (Sinclair, 1975).¹⁰

2. ÇÖZÜMLEME: JOHN HERSEY'İN HIROŞİMA'SINDA EDEBİ GAZETECİLİK ÖZELLİKLERİ

Burada önce, *Hiroşima*'nın konusu kısaca sunulmuştur. Sonra, Genel Durum başlığı altında çözümlemeyi desteklemesi ve *Hiroşima*'nın daha iyi anlaşılması için yapıtın bazı özellikleri aktarılmıştır. Daha sonra da, *Hiroşima*, edebi gazeteciliğin özelliklerine göre değerlendirilmiştir.

A. Konusu: Çalışmada, Hiroşima'ya atom bombasının atılması ve bu süreçte yaşananlar 6 kişi üzerinden verilmektedir. Çalışma dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde kahramanlar ve bomba atılmadan hemen önce yaşadıklarıyla bombanın atılmasıyla nelerin yaşandığı anlatılmaktadır. İkinci bölümde bombanın atılmasının hemen sonrasında yaşananlar aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde bunlar ayrıntılandırılmaktadır. Son bölümde ise konu toparlanmakta ve bombanın sonuçları sergilenmektedir. Çalışmanın kahramanları şunlardır:

⁸ Türkiye'de edebi gazetecilik alanında yapılan ilk doktora tezi olan çalışmada Meldan Tanrısal bunları incelemiştir. Bkz. Tanrısal, 1988.

⁹ Muckraker'in, Zargan sözlükte anlamı şu şekilde verilmiştir: "Kamu örgütlerinin kamu çıkarlarına ters düşen uygulamalarını araştırarak bunları açıklamak amacıyla güden gazeteci." Araştırmacı gazeteci anlamında kabul edilebilir. 19.yüzyılın ilk yarısında, skandallar da ortaya çıkarılmıştır. *McClure's*, Ekim 1902'de, Standard Oil Company'nin yükselişi üzerine 19 bölümlük serinin ilkinin yayımladı. Ida Tarbell tarafından yazılan seri, Standard Oil ile Demiyolları arasında imzalanan bir dizi gizli anlaşmayı ortaya çıkarmaktadır (Sandman vd., 1972: 52). Kamu, tahrik edilmektedir ve hükümet Oil Company'ye karşı dava açmak zorunda kalmıştır. İlk büyük magazin saldırı kampanyasında Standard Oil 29 milyon para cezası almıştır (Sandman vd., 1972: 53). Lincoln Steffens tarafından yazılan "Tweed Days in St. Louis" başlıklı makalede de bazı şehirlerdeki politik kirlenmeler ele alınmıştır. (Sandman vd., 1972: 53).

¹⁰ Bu konularla ilgili olarak, yapılan bir doktora tezi incelenebilir. Bkz. Kaplan, 2011.

Doğu Asya Teneke İşleri'nin personel bölümünde çalışan Bayan Toshiko Sasaki.

Dr Masakuzu Fujii.

Bir terzinin dul karısı Bayan Hatsuyo Nakamura.

Cizvitler Topluluğu'ndan Alman rahip Wilhelm Kleinsorge.

Modern Kızıl Haç Hastahanesi'nin genç operatörlerinden Dr Terufumi Sasaki.

Hiroşima Metodist Kilisesi papazı Kiyoshi Tanimoto.

B. Genel Durum: Edebi gazeteciliğin özelliklerine göre değerlendirmeye geçmeden önce *Hiroşima*'nın edebi gazetecilik açısından genel özelliklerini vermek yararlı olacaktır:

Hersey, edebi gazetecilik çalışmasını, görüşmelerden elde ettiği bilgilerden oluşturmuştur. Giriş de, bu görüşmelerden elde edilen bilgilerden oluşmuştur. Giriş, bu türden çalışmalar açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın dikkat çekmesini ve okunmasını sağlamaktadır. Şöyle yazmaktadır girişte Hersey:

"6 Ağustos 1945 sabahı, Japonya saatiyle sekizi tam on beş geçte, Atom bombası Hiroşima göklerinde çaktığı zaman, 'Doğu Asya Teneke İşleri'nin personel bölümünde çalışan Bayan Toshiko Sasaki, fabrikanın yazıhanesinde yerine yeni oturmuş, yan masadaki kıza bir şey söylemek için başını çevirmek üzereydi. Aynı anda, Dr Masakuzu Fujii, Hiroşima'yı deltayla bölen yedi ırmaktan birinin üstünde uzanan özel hastahanesinin sundurmasında bağdaş kurmuş, Osaka Asahi'yi okumaya başlıyordu; bir terzinin dul karısı Bayan Hatsuyo Nakamura mutfak penceresinin önünde dikilmiş, komşunun uçaksavar bataryalarının ateş hattı içinde kalan evini yıkışını gözliyordu; Cizvitler Topluluğu'ndan Alman rahip Wilhelm Kleinsorge, üç katlı misyonerler evinin en üst katında, iç çamaşırlarıyla yatağa uzanmış, *Stimmen der Zeit* adlı cizvit dergisini okuyordu; şehrin büyük, modern Kızıl Haç Hastahanesi'nin genç operatörlerinden Dr Terufumi Sasaki, elinde Wassermann testi için alınmış bir tüp kanla koridorda yürüyordu; Hiroşima Metodist Kilisesi papazı Kiyoshi Tanimoto ise şehrin batı kesimi sayılan Koi'de, zengin bir adamın evinin önünde durmuş, Hiroşima'da herkesin korkuyla beklediği büyük B-24 akınından kaçırıldığı eşyayı, el arabasından indirmeye hazırlanıyordu. Yüz bin kişi öldürüldü atom bombasıyla, adı geçen bu altı kişi sağ kalanlar arasındaydı. Onca insan öldüğü halde kendilerinin nasıl olup da sağ kaldıklarına hâlâ şaşıyorlar. Hepsi rastlantının ya da alinyasının zamanında atılmış bir adımın, içeri girmek için verilmiş bir kararın, bir sonraki tramway yerine bir öncekine yetişmenin- kendisini kurtardığına inanıyor. Hepsi, o sağ kalış süresi içinde bir düzine hayatı birden yaşadığı, aklından geçiremeyeceği kadar çok ölüm gördüğünü biliyor şimdi. Oysa o anda içlerinden hiçbiri bir şey bilmiyordu.'" (Hersey, 1965: 13-14).

Bu giriş olayı anlatılmaktadır. Atom bombasının atılması ve Hiroşima ve Hiroşima'da kilerin yaşadıklarını altı kişinin yaşadıkları üzerinden anlatacağının sinyallerini ver-

mektedir. Değişik kesimlerden 6 kişiyle görüşülmüş ve girişte atom bombasının atıldığı anda onların nerede ve ne yaptıkları üzerinden bir anlatım seçilmiştir. İlginç bir giriş olmuştur. Savaş sürmekte ve onlar gündelik yaşamlarına devam etmektedirler. Kimisi, personel dairesinde işine gitmiş, kimisi iç çamaşırlarıyla dergi okumakta vs. Bu bilgiler elbette onların anlatımlarından edinilmiştir. Belli ki görüşülenlere, "Atom bombası atıldığında nerede ve ne yapıyordunuz?" sorusu sorulmuştur. Canlı bir giriştir. Metin okundukça girişin metinle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır. İlk bölümde insanların atom bombası atıldığındaki ilk anlar verilmeye başlanmıştır. Bu girişin yapıldığı bölüm aynı zamanda tüm metnin girişi gibidir. Gelişme bölümü Yangın başlıklı bölümle sürmektedir.

Giriş'i açıkladıktan sonra belirtmek gerekir ki, Hersey, Hiroşima'nın etrafındaki şehir ve kasabalara yapılan hava saldırılarını anlatıp sıranın Hiroşima'ya geldiğini ifade ettirerek, kahramanlardan Tanimoto'yu tarif etmektedir. Bu tarifler, edebi gazeteciliğin olmazsa olmazıdır: "Bay Tanimoto ufak tefek bir adam, hızlı hızlı konuşuyor, kolaylıkla ağlıyor, gülüyor. Saçları ortadan ayrılmış, oldukça uzun. Kaşlarının üstündeki alın kemiğinin iriliği, bıyığının, ağzının, çenesinin küçüklüğü, ihtiyarla genç arası tuhaf bir görünüş kazandırıyor yüzüne; çocuksu ama akıllı, zayıf ama ateşli biri. Sinirli, hızlı adımlarla yürüyor, yine de yürüyüşündeki çekingenlik, dikkatli, düşünceli bir adam olduğunu ortaya koyuyor. Gerçekten de bombanın atılışından önceki tedirgin günlerde bu özellikler tamıtamina vardı Bay Tanimoto'da." (Hersey, 1965: 15). Anlaşıldığı kadarıyla, Hersey, Bay Tanimoto'ya özelliklerinin atom bombasının atılmasından önce varolup olmadığını sormuş. Hersey, bu bilgileri aktardıktan sonra, Atom bombası atılırkenki ve hatta daha önceki son dakikalarda Bay Tanimoto'nun nasıl yaşadığını, nasıl geçirdiğini anlatarak sürdürmektedir. Bay Tanimoto erken kalkmış, kahvaltısını kendisi hazırlamış vs.

Hersey, çalışmasında romansı anlatıma başvurmuştur. Rastlantısal olarak açılan herhangi bir sayfada okunan satırlar çalışmada roman havasının estiğini, romana özgü bir anlatımın seçildiğini göstermektedir. Bu da, edebi gazeteciliğin "anlatıma" dayandığını göstermektedir. Bir örnek olarak şunlar okunabilir:

"... Öyle yorgundu ki. Bir gün önce piyanoyu yerinden oynatmak için gösterdiği çaba, uykusuz bir gece, haftalardır süren üzüntüler, yiyecek kıtlığı, mahallenin dertleri, bütün bunlar bir araya gelince o günü karşılayacak güç bulamadı kendinde. Sonra bir mesele daha vardı: Bay Tanimoto, Atlanta Georgia'da Emory Koleji'nde dinbilimi okumuş, 1940'da orayı bitirmişti. İngilizceyi kusursuz konuşurdu, Amerikan elbiseleri giyerdi, savaş başlayınca kadar Amerikalı dostlarıyla yazışmıştı; casus korkusuna kapılmış kimseler arasında –kendisi de biraz kapılmıştı ya- tedirginliği iyice artıyordu. Polisler sık sık sorguya çekmişlerdi onu; üstelik bir-iki gün önce Bay Tanaka'nın bazı kimselere Tanimoto'ya güvenmemelerini söylediği çalınmıştı kulağına. Tanaka, Toyo Kisen Kaisha gemi acentasından emekliye ayrılmış, Hristiyan düşmanı, Hiroşima'da bir yandan göstermelik iyilikseverliği, bir yandan da dillere düşmüş zalimliğiyle ün yapmış bir adamdı. Bu olaydan sonra Bay

Tanimoto iyi bir Japon yurttaşı olduğunu belirtmek amacıyla kendi bölgesindeki tonarigumi ya da Kardeşler Birliği'nin başkanlığını üstüne almıştı, böylelikle öteki işlerine bir de yirmi aile için hava saldırılarına karşı sığınak yapma görevi ekleniyordu." (Hersey, 1965: 16).

Burada anlatımın roman anlatımı olduğu açık. Tanaka'nın birden devreye sokulması, sonra onun kim olduğunun açıklanması buna örnektir. Ayrıca, "... Öyle yorgundu ki. Bir gün önce piyanoyu yerinden oynatmak için gösterdiği çaba, uykusuz bir gece, haftalardır süren üzüntüler, yiyecek kıtlığı, mahallenin dertleri, bütün bunlar bir araya gelince o günü karşılayacak güç bulamadı kendinde." ifadesi de diğerleri gibi, roman dilini yansıtmaktadır.

Hersey, Hiroşimayı tanıtmadan geçmemektedir. Elbette, Hiroşima üzerinden kurulmuş bir anlatımda Hiroşima'nın tanıtımının da yapılması zorunludur. Bu da edebi gazeteciliğin özelliklerinden biridir. Gidilen görülen yerlerin tanıtılması, ana metin içinde yer verilmesi gerekli ve anlamlı olmaktadır: "Hiroşima, büyük bir kısmı, Ota Irmağı'nın yedi kolunun meydana getirdiği altı ada üstüne kurulmuş, yelpaze şeklinde bir şehirdi; asıl ticaret ve yerleşme bölgeleri, şehrin merkezinde dört mil karelik bir yer kaplar, nüfusun dörtte üçünü barındırırdı. Bu nüfus, savaş süresince uygulanan boşaltmalar sonucunda 245.000'e düşürülmüştü. Fabrikalar, öbür yerleşme merkezleri, uç bölgelerine sıkışık bir biçimde dağılmıştı. Güneyde limanlar, bir hava alanı, adalarla dolubir içdeniz göze çarpıyordu. Deltanın geri kalan üç kıyısında sıradağlar uzanırdı." (Hersey, 1965: 17).

Elbette, atom bombasının atıldığı an da anlatılmaktadır. Bu anlatım metin için önem taşımaktadır. Konu atom bombasının Hiroşima'ya atılması ve yaşananlardır. Böyle bir konunun merkezinde yer alan bombanın atılmasının sunulmaması metni eksik bırakacaktır. Hersey, bu eksikliği gidermiş ve metni tamamlamıştır: "Sonra korkunç bir ışık parıltısı yardı göğü. Bay Tanimoto bu ışığın doğudan batıya yani şehirden tepelere doğru gittiğini hatırlıyor belli-belirsiz. Güneşten bir kesit gibiydi bu ışık. İki de korkuya kapıldılar. Kaçacak vakit vardı, çünkü patlama merkezinden iki mil uzaktaydılar." (Hersey, 1965: 18). Tanimoto'dan sonra geçeceği kahraman Bayan Hatsuyo Nakamura'nın gördüğü de şu şekildedir: "Bayan Nakamura komşusunu gözlerken her yer bembeyaz bir ışıkla yandı; hiç böyle bir beyazlık görmemişti. Komşusuna ne oldu diye bakmadı bile; annelik içgüdüsu onu çocuklarına yöneltti. Ev, patlama merkezinden üç çeyrek mil uzaktaydı. Daha bir adım bile atamamıştı ki, bir şey gövdesini kaldırdı. Havada sürüklenerek üstünde şiltelerin durduğu tahtayı aştı; evinin parçaları da ardından uçuyordu." (Hersey, 1965: 21).

C. Edebi Gazeteciliğin Özelliklerine Göre Değerlendirme: Edebi gazeteciliğin bazı özellikleri bulunmaktadır. Bunlar, çözümleme sırasında anımsatılacaktır.

C. 1. Sahne Sahne Tasarım/Oluşum: Bu yaklaşım, edebiyattaki gerçekçilik akımına benzer şekilde yazar tarafından tüm olayların öğrenilmesinin ardından ardıl bir anlatım ile yeniden oluşturmasıdır. Bir anlamda film sahnelerine benzetebiliriz, sah-

neler farklı farklı çekildikten sonra tekrar düzene konularak sekans yaratılmasıdır. Yazarın bu şekilde okuyucunun kafasında olayların gelişimini bir olay örgüsü içinde sunarak ele aldığı konuyu düzgün bir biçimde çerçeveler. Elbette sahnelerin oluşturulması yapısal anlamda kurgusal veya yeniden üretilmiş gibi gözükse de olayların gerçekliğinden sapması ya da hakikat olanların göz ardı edilmesi söz konusu değildir (Erdem, 2016: 133-134).

Hiroşima'nın ele alınışı bu maddeye uygundur. Roman benzeri belli bölümlerden oluşmaktadır. Birinci bölüm, "Sessiz Bir Çakış" başlığını taşımaktadır. İkinci bölüm, "Yangın" başlığını taşıırken, üçüncü bölüme, "Ayrıntılara İniliyor" başlığı uygun bulunmuştur. Dördüncü ve son bölüm, "Boru Çiçekleri, Tirfil Otları" adını almıştır. Bunları aşağıdaki gibi ele almak mümkündür.

Bölüm 1: Sessiz Bir Çakış:

Hersey, Atom bombasının atılışını Tanimoto'nun yaşadıkları üzerinden anlattıktan sonra 6 kahramandan bir diğeri olan terzinin dul karısı Bayan Hatsuyo Nakamura'ya geçmektedir. Sırada onun bakış açısından, yaşadıklarından ve gözlemlerinden Atom bombasının atılışı vardır. Burada tekrardan kaçınmak için verilmemiştir. Nitekim Hatsuyo Nakamura'dan sonra diğer kahramanlara geçilmektedir. Tümünün verilmesi kitabın tekrarı olacağı gibi, bu çalışmanın boyutunu da aşacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki, **Sahne Sahne Tasarım/Oluşum** özelliği Hiroşima'ya uygundur. Bu yaklaşım, edebiyattaki gerçekçilik akımına benzer şekilde yazar tarafından tüm olayların öğrenilmesinin ardından ardıl bir anlatım ile yeniden oluşturulmasıdır. Hersey, görüştüğü insanlardan atom bombasının atılma anını ve hemen öncesinde yaşadıklarını tümüyle öğrenmiş ve kişi kişi bunları anlatmıştır. Ayrıca, kitaptaki bölümlerde ardışıktır.

Sahne sahne tasarımı Bay Tanimoto üzerinden şu şekilde değerlendirmek mümkündür.

Sahne 1: Bombanın atıldığı günün sabahı Bay Tanimoto sabah beşte kalkmıştır. Evde yalnızdır.

Sahne 2: Bay Tanimoto'nun tanıtımı. Yukarıda verilmiştir.

Sahne 3: Karısı bir süredir çocuklarıyla birlikte bir arkadaşında kalmaktadır ve bir manifaturacının evine taşınmaya başlamıştır. Bu sahne şu şekilde verilmiştir: "Karısını geceleri Ushida'ya yollamakla yetinmemiş, Nagaragawa yöresinde, kalabalık bir yerleşme merkezindeki kilisesinden taşınabilecek eşyayı alarak, şehirden iki mil uzaktaki Koi'ye, bir manifaturacının evine taşınmaya başlamıştı." (Hersey, 1965: 15).

Sahne 4: Bay Tanimoto'nun hakkında, Hristiyan düşmanı Tanaka tarafından casus iddiaları ortaya atılmıştır. Bu sahne, yukarıda, romansı anlatım açısından verilen

örnekte yer almaktadır.

Sahne 5: Sahne 6: Bay Tanimoto, sonra bombanın atıldığını görür. Bombanın evin üzerine atıldığını sanar. Merkeze atılmıştır ama o kadar etkilidir ki... Bu sahnenin sunumu yukarıda verilmiştir.

Bölüm 2: Yangın

Bölüm 2 kendi içinde sahnelere ayrılmaktadır. Bu sahneler, kişiler üstünde de metnin akışı içinde de açıklanabilir. Bilindiği gibi, metin 6 kişi üzerinden yürümetedir. Bu bölümde olduğu gibi, ilk ve diğer bölümlerde kişiler açısından sahneler bulunmaktadır. Birinci sahne, Bay Tanimoto'yla başlamış ve diğerleriyle sürmüştü. Yangın sahnesi de Bay Tanimoto'yla başlamaktadır. Yine bilindiği gibi ilk sahne Bay Tanimoto üzerinden açıklanmıştı. Bu bölüm ise, sıkıcı olmasın diye terzinin dul karısı Bayan Hatsuyo Nakamura üzerinden açıklanmıştır. Bayan Nakamura, Yangın isimli ikinci bölümün ikinci sırasında yer almaktadır. Nakamura açısından sahneler şöyle oluşturulmuştur:

Sahne 1. Çocukların kurtarılması çabası: Birinci sahnede Nakamura, çocuklarını kurtarmaya çalışmaktadır. Bu sahnede yaşananlar dört kategoride ele alınabilir. Birinci kategoride bombanın atılmasının hemen ardında yaşanan kurtarma çabaları anlatılmaktadır. Bu kategoride Nakamura bir çocuğunu kurtarmıştır. İkinci kategoride diğer çocuklarını kurtarmaktadır. Üçüncü kategoride kurtarmadan hemen sonra yaşananlar aktarılmaktadır. Bu anda Nakamura'nın yine çabaları sunulmaktadır. Son kategoride ise yardım isteğine yer verilmektedir. Bunları anlatan satırları şu şekilde yansıtmak mümkündür:

Kurtarmada ilk an: "Terzinin dul karısı Bayan Hatsuyo Nakamura, patlamadan sonra evinin yıkıntıları arasından çıktı, üç çocuğunun en küçüğü olan Myeko'yu göğsüne kadar gömülmüş görünce kıpırdıyamayan yavrusunu kurtarmak için keresteleri çekerek, kiremitleri fırlatarak dizlerinin üstünde o yana doğru ilerledi. Sonra, diplerdeki kuyulardan gelirmişçesine iki çocuk sesi duydu: "Tasukete! Tasukete! imdat! imdat!" (Hersey, 1965: 32). Bu ilk sahne Bayan Nakamura'nın ilk anlarını yansıtmaktadır. İlk anda küçük çocuğunu kurtarmıştır.

Kurtarmada ikinci an: Bu anda, Bayan Nakamura'nın diğer çocuklarını kurtarmaya çalışmasından oluşmaktadır: "On yaşındaki oğluyla sekiz yaşındaki kızını çağırdı: "Toshio! Yaeko!" Karşılık geldi aşağıdan. Bayan Nakamura hiç değilse soluk alabilen Myeko'yu bıraktı bir yana, bağırın seslerin üstündeki yıkıntıyı deli gibi aralamaya çalıştı. Çocuklarını birbirlerinden dörder metre uzağa yatırmıştı; oysa sesleri aynı yerden geliyordu şimdi. Oğlu Toshio herhalde kımıldayabiliyordu, çünkü altındaki tahtaların, kiremitlerin çekildiğini duyuyordu. Sonunda çocuğun başını gördü, elleriyle kavradı, çekti, dışarı çıkardı. Oğlanın ayaklarına titizlikle sarılmış izlenimini uyandıran bir sivrisinek ağı gerilmişti. Toshio, odanın içinde sürüklendi-

ğini, kızkardeşi Yaeko'nun üstüne yuvarlandığını anlattı. Alttan sesi duyuldu Yaeko'nun –bacaklarının üstünde bir şey vardı, kımıldayamıyordu. Biraz daha kazarak çocuğun üstünde bir delik açtı Bayan Nakamura, kızı kolundan çekmeye başladı. Yaeko, 'Itait! Acıyor!' diye bağıyordu. 'Şimdi acıyı düşünecek zaman değil' dedi Bayan Nakamura, bir çekişte inleyen çocuğu delikten çıkardı. Sonra da Myeko'yu kurtardı. Çocuklar toztoprak içindeydiler, her yerleri çürümüşü ama küçücük bir sıyrıkları bile yoktu." (Hersey, 1965: 32-33).

Kurtarmanın hemen sonrasında yaşananlar: "Bayan Nakamura sokağa çıkardı onları. Hava sıcaktı, ama böyle don gömlek dolaşırlarsa üşürler, diye düşündü; kafası iyice karışmıştı. Yeniden yıkıntıların içine yürüdü, kazdı, gerektiği zaman kolay taşınabilsin diye bohça yaptığı elbiseleri buldu, çocukların pantolonlarını, gömlelerini, kunduralarını, bokuzuki denilen içi pamuk kaplı şapkalarını, hatta paltolarını giydirdi sırayla. Çocuklar susmuşlardı, yalnız beş yaşındaki Myeko durmadan soruyordu: "Neden gece oldu? Evimiz neden yıkıldı? Ne oldu?" Ne olduğunu kendi de anlamayan Bayan Nakamura ("tehlike geçti" işareti verilmişti) çevresine göz gezdirdi; bütün komşu evler yıkılmıştı karanlıkta.. Komşunun ateş hatları uğruna yıkmaya çalıştığı evi yerle bir olmuştu; Halkın güveni için kendini, evini gözden çıkararak adam da ölmüştü." (Hersey, 1965: 33-34).

Yardım İsteği: "... Bayan Nakamura yakınlardaki bir yıkıntıdan alevlerin yükseldiğini görünce gidip elbirliğiyle ateşi söndürmeyi ileri sürdü. (Merkezde, bombanın çıkardığı yangınlar dışında, Hiroşimayı baştanbaşa saran asıl yangına sebep, ateş alan maddelerin ocaklara, kablolarla düşmesiydi.) 'Deli olma' dedi Bayan Hataya, 'ya uçaklar gelir de bir-iki bomba daha atarlarsa?' Böylece Bayan Nakamura, çocukları ve komşusu Bayan Hataya'yla birlikte Asano Parkı'na doğru yürümeye başladı." (Hersey, 1965: 34). Bu sahne artık, kurtarma operasyonundan sonraki aşamayı ifade etmektedir.

Bölüm 3: Ayrıntılara iniliyor:

Bu bölümde, çoğunlukla kurtarma çabaları yansıtılmaktadır. İnsanların çektiği acı da verilmektedir. Güçlükler, vadedilen yardımın gelmemesi hep bu ana sahnede yansıtılmıştır. Kurtarma çabalarının sonunda, bu çabaları sergileyenler yorgun düşmüştür. Söz konusu bölümde aktarılan sahneleri şu şekilde sunmak mümkündür:

Sahne 1. Geminin Gelişi: Bir Japon gemisi Hiroşima'nın yedi ırmağı boyunca yavaş yavaş ilerlemektedir. "Alacakaranlıkta, Asano Parkı'nın karşısındaki kıyıda durdu. Genç bir subay ayağa kalkarak megafondan seslendi: 'Sabırlı olunuz! Bir hastane gemisi yardımınıza geliyor!' Irmağın karşı kıyısını kaplayan yıkıntının önünde bembeyaz duran gemi ile tertemiz üniformalı delikanlı, on iki saattir ilk olarak yardım sözünü duyan parktaki insanları sevince boğdu." (Hersey, 1965: 58).

Sahne 2. Yardım 1: "Rahip Kleinsorge'nin yolladığı haberci (misyonerler evinde oturan dinbilimi öğrencisi) üç mil ötedeki tepelere vardığında saat dört buçuğu bul-

muştu. Oradaki on altı rahip, vadilerde kurtarma işine dalmışlardı, şehirdeki meslektaşlarını merak etmişlerdi ama nerden, nasıl bulacaklardı onları? Hemen sırkılarla tahtaları bir araya getirerek iki sedye yaptılar, içlerinden altısı öğrenciyle birlikte yangın alanına döndü. Şehrin üst kesiminde kalan Ota ırmağı boyunca ilerlediler; yangının yaydığı sıcaklığa dayanamayarak suya koşular iki kere. Misasa Köprüsü'nde, şehrin ortasındaki Chugoku Bölge Karargâhı'ndan çıkmak zorunda kalan askerlerle karşılaştılar; bu zorunlu yürüyüş öyle garipti ki... Askerlerin hepsi korkunç yanıklar almışlardı, ya sopalara dayanıyorlar, ya da birbirlerine yaslanıyorlardı. Hasta, yanmış, başları önlerinde atlar duruyordu köprüde. Kurtarma ekibi parka karanlıktan sonra varabildi, o ikinci çıkan kasırgada yıkılan irili ufaklı ağaçlar yürümeyi çok güçleştiriyordu. Sonunda, işte Bayan Murata o soruyu sorduktan biraz sonra, parka gelenler arkadaşlarına şarapla koyu çay dağıttılar." (Hersey, 1965: 59).

Sahne 3. Yardım 2: "Rahipler, Schiffler'le LaSalle'ı okula nasıl götüreceklerini tartıştılar. Tahta sedyelerin üstünde parktan geçmek çok sarsacaktı yaralıları, kan kaybedeceklerdi. Rahip Kleinsorge'nin aklına Bay Tanimoto'nun kayığı geldi, hemen seslendi ona. Bay Tanimoto kıyıya yanaşmıştı, yaralı rahiplerle yardımcılarını düzlüğe seve seve çıkaracağını söyledi." (Hersey, 1965: 60).

Sahne 4. Tercih: "Bay Tanimoto suları yarmaya çalıştı yine. Rahiplerle dolu sandal, ağır ağır akıntıya karşı ilerlerken güçlükle duyulabilen, "imdat!" sesleri geldi kıyıdan. Bir kadın sesi hepsini bastırıyordu. 'Burada boğulanlar var! Yardım edin bize! Su yükseliyor!' Sesler, kumsaldan geliyordu; sandaldakiler bir türlü sönmeyen yangının ateşinde, suların daha şimdiden bastığı ırmağın kıyısında yatan yaralıları gördüler. Bay Tanimoto onlara yardım etmek istedi ama rahipler, tez davranmazlarsa Rahip Schiffer'in öleceğinden korkuyorlardı, sandalcıyı yolundan döndürmediler. Bay Tanimoto onları Rahip Schiffer'i bıraktığı yere bıraktı, tek başına kumsala döndü." (Hersey, 1965: 60).

Sahne 5. Kurtuluş: Bu aşamada Bay Tanimoto kumsala döner ve yardım ellerini uzatır. "... Kıpırdayan çıkmayınca, yerlerinden kalkamayacak kadar bitkin olduklarını anladı. Uzandı, bir kadını ellerinden yakaladı, ama kadının derisi bir eldiven gibi çıktı elinden. Bay Tanimoto içini kaplayan bulantı dinsin diye bir süre dinlenmek zorunda kaldı. Sonra suya girdi; ufak tefek bir adam olmasına rağmen, çıplak yaralıların çoğunu kucaklayıp sandalına çıkardı." (Hersey, 1965: 61).

Sahne 6. Dr Fujii: "Bütün geceyi ailesinin şehrin ucundaki çatısı uçmuş evinde, dayanılmaz bir sancı içinde, yerde yatarak geçirdi." (Hersey, 1965: 62).

Sahne 7. Dr. Sasaki: "Akşamüstü patlamanın on bin kurbanı Kızıl Haç Hastahanesini doldurmuştu; yorgunluktan ayakta duramayan Dr Sasaki, gözünde yaralı hastabakıcıdan aldığı gözlük, ellerinde sargı bezi topları ve antiseptik şişesiyle, leş gibi kokan koridorlarda dolaşp duruyor, önüne çıkan yaraları sarıyordu." (Hersey, 1965: 62).

Sahne 8. Yardımdan yoksunlar: "Oysa binlerce kişi yardımdan yoksundu o anda. Bunlardan biri de Bayan Sasaki'ydi. Konserve fabrikasının avlusunda, demir parçasının altında, o bir göğsü kopmuş kadınla yanık yüzü yüz olmaktan çıkmış adamın

yanında kimsesizliğini, bırakılmışlığını, büsbütün duyuyordu; kırık bacağına ağrısından bütün gece gözünü kırpmadı. Ne uyuyabildi, ne de uyuyamayan arkadaşlarıyla konuşabildi.” (Hersey, 1965: 64-65).

Sahne 9. Japon radyolarında yayınlanan açıklama ve atom bombasıyla ilgili Birleşik Devletler Başkanı'nın açıklaması: “7 Ağustos sabahı erkenden, Japon radyoları olayı yaşayanların duymadığı bir bildiri yayımladı: ‘Hiroşima bazı B-29 uçaklarının saldırısı sonucunda büyük zarar görmüştür. Yeni bir bombanın kullanıldığı sanılmaktadır. Ayrıntılara inliyor’ Sağ kalanlar, Birleşik Devletler Başkanı'nın olağanüstü önem taşıyan konuşmasının kısa dalgadan tekrarlanan yayınına da kaçırılmışlardı herhalde; kullanılan bombanın atom bombası olduğunu bildiren Başkan şöyle diyordu: ‘Atılan bomba, yirmi bin tonluk TNT’den daha etkiliydi; patlama gücü, savaş tarihinde şimdiye kadar yapılmış bombaların en büyüğü olarak geçen British Grand Stam’in iki bin katıydı.’” (Hersey, 1965: 65).

Sahne 10. Rahip Kleinsorge'nin parkta iki çocukla tanışması ve gelişmeler: “Rahip Kleinsorge yorulmuştu, yere uzandı. Bir gün önce tanıştığı iki sevimli çocukla çene çalmaya başladı. Soyadlarının Kataoka olduğunu öğrendi. Kız on üç, oğlan beş yaşındaydı. Bomba düştüğü zaman, kız berber dükkânına girmek üzereymiş. Ailece Asano Parkı'na doğru koşarlarken anneleri yiyeceklerle yedek elbise almak için geri dönmek istemiş; kaçanlar arasında birbirlerinden uzaklaşmışlar, bir daha görememişler annelerini. Çocuklar sevinç içinde oyuna dalıyorlar, sonra birden durup annelerini istiyorlar, ağlamaya başlıyorlardı. Parktaki bütün çocukların bu büyük acıyı kesintisiz sürdürmeleri imkânsızdı. Toshio Nakamura, ailesiyle ırmaktan geçen arkadaşı Seichi Sato'yo görünce heyecana kapıldı, kıyıya koşarak el salladı ona ‘Sato!’ diye bağırdı. ‘Sato!’

Çocuk başını çevirerek seslendi: ‘Kim o?’

‘Nakamura.’

‘Merhaba. Toshio.’

Hepiniz iyi misiniz?’

‘İyiyiz. Ya siz?’

‘Biz de. Kızkardeşlerim kusuyorlar ama benim bir şeyciğim yok.’”

Sahne 11. Bu ana sahne Japonya İmparatorunun Japonya'nın yenildiğini radyodan kendi sesiyle duyurmasıyla sona erer. Nitekim bu arada 9 Ağustos sabahı Nagazaki'ye de atom bombası atılmıştır.

Bölüm 4: Boru Çiçekleri, Tirfil Otları

Artık, atom bombasının Hiroşima'ya atılmasının üzerinden on iki gün geçmiştir. Dördüncü ve son bölümde, bu aşamada yaşananlar anlatılmaktadır. Sonra da bombanın üstünden geçen bir yıldan sonraki durum özetlenmekte ve bir finalle sonlanmaktadır.

Sahne 1: İlk sahnede, Rahip Kleinsorge'nin Hiroşima'ya gidişi anlatılmaktadır. Sonra Bayan Nakamura'nın anlattıkları aktarılmaktadır. Bunu Bay Tanimoto'nun yaşadıkları izlemektedir. Bunlar, daha sonra radyasyon hastalığı denen bir hastalığa yakalanacaktır. Daha sonra Sasaki'ye geçiş yapılmaktadır. Bu insanlar, bombanın etkisiyle, kendi evlerinde kalamamaktadırlar. Genellikle arkadaşlarının evlerinde konaklamaktadırlar. Kendi evleri kalmak için uygun değildir. Bayan Sasaki'nin kırık bacağı iyileşeceğine gittikçe kötüşmektedir. Onun bakımı hastahane yapılmaktadır. Dr Fujii de bir arkadaşında kalmaktadır. Bayan Nakamura, bir söyleneyle devreye sokulmaktadır; o artık, Kobe'dedir. Buna göre, atom bombası yedi yıl havada kalacak bir zehir saçmış ve bu nedenle onbinlerce insan ölecektir. Bayan Nakamura bu duyduğunda çok üzülür.

Sahne 2: Japon fizikçiler: Onlar atomun parçalanmasından dolayı, Hiroşima'daki radyasyonun etkisinin uzamasından korkmaktadırlar. Bu sahnede onların yaptığı incelemeler anlatılmaktadır.

Sahne 3: Bombadan bir yıl sonra: “Bombanın atılmasından bir yıl sonra Bayan Sasaki kötürüm olmuştu. Bayan Nakamura yoksul düşmüştü. Rahip Kleinsorge hastahane yatmıştı yeniden. Dr Sasaki bir zamanlar yaptığı işin yarısını bile yapamıyordu. Dr. Fujii'nin kurmak için yıllarca uğraştığı otuz odalı hastahanesinin yerinde yeller esiyordu, yeni bir hastahane açacak durumda da değildi. Bay Tanimoto'nun hastahanesi yıkılmıştı, eski çalışkanlığından eser yoktu. Hiroşima'nın talihlilerinden sayılan bu altı kişinin hayatı eskisi gibi olamazdı bir daha.” (Hersey, 1965: 106-107).

Sahne 4: Final: “Bombardıman günü Hiroşima'daki küçük çocukların içlerine saplanan korkuları tam olarak anlamak imkânsız. Felâketten aylar sonra, değişik bir serüven olarak hatırladılar bu olayı. Bombardıman sırasında on yaşında olan Toshia Nakamura kısa bir süre sonra olanları hiç çekinmeden, tatlı tatlı anlatmaya başladı. Daha bir yıl dolmadan da Nobori-Cho İlkokulu'nda şu tahriri yazdı: ‘Bombadan önceki gün yüzmeye gitmişim. Sabahleyin fıstık yiyordum. Bir ışık gördüm. Küçük kardeşimin yattığı yere yuvarlandım. Kurtarıldığımızda tramwayden ötesini göremiyordum. Annemle eşyalarımızı topladık. Komşular durmadan dolaşıyorlardı. Yanmışlardı, üstleri kan içindeydi. Hatayasan kendisiyle kaçmamı söyledi. Annemi bekliyeceğim dedim ona. Parka gittik. Kasırğa koştum. Gece bir benzin deposu yandı; suda yansıyışını seyrettim. Parkta bir gece kaldım. Ertesi gün Taiko Köprüsü'ne gittim, kız arkadaşlarım Kikuki ile Murakami'ye rastladım orada. Annelerini arıyorlardı. Ama Kikuki'nin annesi yaralıydı, Murakami'nin annesi de ne yazık ki ölmüştü.’” (Hersey, 1965: 110-111).

C. 2. Tam kayıt ya da tam diyalog: John Hersey, görüşmeler yapmış ama bunların tümünü mü yoksa belli bir kısmını mı kullandığı tam olarak anlaşılamamaktadır. Ama tam diyalog sağlamıştır.

C. 3. Durum Detayları: Durum detayları tanımını edebi gazeteciliğin en temel un-

surlarından bir tanesidir. Bu kavram olay/konu/haber içinde yer alan insanların ses tonu, mimik-jest ve yüz ifadeleri, duruşları, olayın geçtiği yerlerin tüm detayları, eşyaları, giysi ve kıyafetler ayrıntılı olarak tasvir edilmesini kapsamaktadır. Bu kısım tamamen yazarın kendi dağarcığı, kültürü ve üslubunun zenginliğiyle ilintilidir. Basit bir odanın içinde yer alan eşyalardan tutun da büyük bir gösteride bulunan farklı sosyal kesimlere ait insanların yüz ifadelerine kadar ayrıntılı anlatımlar olabilmektedir. Elbette geleneksel gazetecilikte 5 N 1 K yaklaşımıyla temel bilgiler sunulur, edebi gazetecilik anlatısı ise konuya ait tüm kişi/durum ve yerleri bütün ayrıntılarıyla sunarak okuyucunun kafasında zengin bir resim oluşturma kaygısı vardır.” (Erdem, 2016: 134).

Hiroşima çalışmasında, John Hersey, herşeyin her kişinin tam ayrıntısını vermiş demeyebilir belki ama atom bombasının atılmasıyla birlikte ayrıntılara indiği olayı bütün çıplaklığıyla anlattığı söylenebilir. Dolayısıyla, Hiroşima, bu kategoriye de uymaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, betimlemeleri Hersey, ya kendisi uyumlandırmıştır ya da görüşüklerinden dinleyerek uyarlamıştır. Yukarıdaki Hiroşima tarifi ve Tanimoto'nun anlatılması örnekler arasına konulabilir. Bu türden örnekleri çalışmada yakalamak mümkündür. İki örnek şu şekilde verilebilir:

Örnek 1: “Patlamadan hemen sonra Rahip Wilhelm Kleinsorge iç çamaşırlarıyla sebze bahçesinde dolaşırken, Başrahip LaSalle yapının köşesinde karanlıkta belirdi. Gövdesi, özellikle sırtı kan içindeydi; parıltıyı görünce pencereden kaçmıştı, ama küçük cam parçaları sıçramıştı üstüne. Rahip Kleinsorge şaşkınlığını yeneden ‘Nerede öbürleri?’ diye sorabildi. Tam o sırada, Misyonerler Evi’nde oturan iki rahip bahçeye çıktılar. Rahip Cieslik sapaşağlamdı, her yeri sol kulağının üstündeki bir yaradan akan kanla ıslanmış olan Rahip Schiffer’in koluna girmişti; Schiffer’in yüzü bembeyazdı. Rahip Cieslik övünüyordu, çünkü parıltıyı görür görmez, önceden yapının en güvenli yeri diye hesapladığı bir kapı eşiğine konmuş, patlamadan zarar görmemişti. Başrahip LaSalle, durmadan kan kaybeden Schiffer’i bir doktora götürmesini söyledi ona; ya bir köşe ilerdeki Dr Kanda’ya, ya da altı sokak ötedeki Dr Fujii’ye gideceklerdi. İkisi de evden çıkarak yokuşa doğru yürüdüler.” (Hersey, 1965: 35).

Örnek 2: “Misyonerler Evi’nin bitişiğindeki hamam ateş almıştı ama rüzgâr güneyden estiği için rahipler kendi evlerine zarar gelmeyeceğini biliyorlardı. Rahip Kleinsorge her ihtimale karşı içeri girerek bazı değerli eşyaları çıkardı. Odası garip, olağanüstü bir kargaşa içindeydi. Duvardaki bir çividen ilk yardım çantası kayıtsızca sarkıyordu, öbür çivilerde asılı duran elbiseleri ise görünürlerde yoktu. Yazı masası parça parça dağılmıştı odaya, buna karşılık masanın altında sakladığı bavul, sapı havada olarak eşikte, en göze çarpacak yerde duruyordu, üstünde bir çizik bile yoktu. Sonraları Rahip Kleinsorge kadere bağladı bu olayı, çünkü bavulda kendi dua kitaplarının yanında piskoposluğun hesap defterleri, misyonerliğe ait sürüyle kâğıt para vardı: kendisi sorumluydu bunlardan. Evden koşarak çıktı, sığınağa yerleştrdi bavulu.” (Hersey, 1965: 36).

C. 4. Belgeye dayalı konular: Hersey, belgelerle oluşturmamıştır çalışmasını ama görüşmeleri kayıt altına almış olmalı. Bu da belge niteliği taşımaktadır.

C. 5. Derin ve ayrıntılı araştırma yapmak ve olayların/konunun parçası/öznesi olmak: Hersey, çalışmasını oluştururken Japonya’ya gitmiş ve derinlemesine görüşmeler yapmıştır. 6 kişi üzerinde atom bombasının etkilerini, bundan önce atılışını anlatmıştır. Bir aylık bir zamanda oluşturmuştur bilgilerini ve daha sonra Amerika Birleşik Devletlerine dönerek bunları edebi gazetecilik türünde yayımlamıştır. Ayrıntılı araştırmalar yapmış, en ince ayrıntısına kadar katılımcılarla görüşmüştür. Dolayısıyla *Hiroşima* bu kategoriye de uymaktadır denilebilir.

C. 6. Edebi anlatım: Hersey, akıcı, samimi ve edebi bir dille yazmıştır *Hiroşima*’yı. Anlatmaktadır. Roman ve kurgu anlatı tekniklerinden yararlanmıştır. Dramatizasyon yapılarak olay örgüsü oluşturulmuştur. Zaman zaman kısa da olsa diyaloglara yer verilmiştir. Gazeteciliğin düz yazı biçiminde değildir ama sadedir. Abartı yoktur. Mizahın olmaması bir eksiklik değildir, nitekim konu mizaha uygun değildir. Anlatısı son derece zengin ve akıcıdır *Hiroşima*’nın. Bu konuda şu örnekler verilebilir:

Örnek 1: “İç çamaşırlarıyla kalmıştı, sırlıklam olmuş, kirlenmişti. Fanilasını yırtmış, çenesindeki, sırtındaki, derin yaralardan akan kanla ıslanmıştı. Eskiden hastahanesinin bulunduğu Kyo Köprüsü’ne kadar bu durumda yürüdü. Köprü yıkılmıştı. Gözlüksüz pek açık-seçik göremiyordu ama çevredeki yıkılmış evlerin sayısı onu şaşırtmaya yetti. Köprü’nün üstünde Machii adlı bir doktor arkadaşına rastladı, şaşkınlık içinde, ‘Neydi bu dersin?’ diye sordu ona.” (Hersey, 1965: 37).

Örnek 2: “Bayan Nakamura evinde Myeko’yla yatıyordu. İkisi de hastaydılar. Bayan Nakamura bu hastalığın atom bombasıyla ilgili olduğunu sezinlemişti ama doktor çağırarak parası yoktu, gerçeği bir türlü öğrenemiyordu. Ana-kız, hiç bakım görmedikleri halde dinlendikçe iyileşmeye başladılar. Myeko’nun saçları biraz döküldü, kolundaki ufacık yanığın iyileşmesi de aylarca sürdü. Bayan Nakamura’nın oğlu Toshio’yla büyük kızı Yaeko oldukça sağlandılar, yalnız onların da saçları biraz dökülmüştü, arasıra başları ağrıyordu. Toshio bomba patladığı gün ölen on dokuz yaşındaki işçi Hideo Osaki’yle ilgili kötü rüyalar görüyordu hâlâ.” (Hersey, 1965: 93).

SONUÇ

Bu çalışmada, Yazar John Hersey’in kaleme aldığı *Hiroşima* başlıklı yapıt, edebi gazeteciliğin özellikleri uyarınca çözümlenmiştir. *Hiroşima*’ya atılan atom bombasının etkisi büyük olmuştur. Hersey’in yarattığı *Hiroşima* yapıtının etkisi de büyük olmuştur. Bombanın atılmasıyla yaşananları bir yıl sonra en ince ayrıntısına kadar altı kişi üzerinden aktarmıştır.

Hiroşima’da, değişik bir giriş yapılmış, girişin metinle uyumu sağlanmıştır. Buna göre, altı kişinin bomba atıldığında nerede ve ne yaptıkları verilmiş, daha sonra

anlatılacaklar açısından hem bir zemin hazırlanmış hem de ipuçları sunulmuştur. Kişilerin tanıtımları ve elbette Hiroşima'nın tanıtımı yapılmış; bunlar edebi gazeteciliğin özellikleri olarak kayda geçmiştir. Yazar John Hersey, roman anlatımını seçmiş ve sürekli olarak anlatmıştır. Yapıtın hangi sayfası açılırsa açılınsın anlatıldığını görmek mümkün olmuştur.

Edebi gazeteciliğin özellikleri açısından bakıldığında, incelenen yapıt *Hiroşima*'nın söz konusu özellikleri taşıdığı saptanmıştır. Anlatılan olay sahne sahne tasarlanmış, sonra da bu sahneler bir araya getirilmiştir. Görüşmelerin kaydı alınmış olmalıdır; o kadar gelişmeyi ezberden aktarmak güç olsa gerek. Görüşmeler ise tam olarak yapılmıştır denilebilir. Hiroşima'ya atom bombasının atılmasıyla birlikte yaşananlar, en ince ayrıntısına kadar anlatılmıştır. Yazar Hersey, atom bombasının atılmasını kendisi yaşamamış ama altı kişi üzerinden sanki canlı olarak yaşıyormuş duygusamasasını verecek kadar güçlü bir şekilde aktarmıştır. Elbette bunu da edebi bir anlatım yoluyla gerçekleştirmiştir. Yapıt; akıcı, samimi, inandırıcı, ikna edici bir dille yazılmıştır. Roman anlatımı seçilmiştir.

Burada son olarak bir noktaya dikkat çekilmek istenmektedir. Çalışma, Türkiye'de gazetecilik alanında edebi gazeteciliğin tanıtılması amacıyla hizmet etmek için üretilmiş alçak gönüllü bir çalışmadır. Bu nedenle çalışmada, John Hersey'in *Hiroşima* yapıtı örneğinde çözümlemeli bir deneme yapılmıştır. Bu türden çalışmaların artırılması, Türkiye'de söz konusu alanın tanınması ve benimsenmesinde etkili olacaktır.

KAYNAKÇA

- Allan, Stuart (1999). **News Culture**. Open University Press.
- Barnhurst, G. Kevin ve John Nerone (2001). **The Form of News A History**. The Guilford Press.
- Campbell, W. Josheph (2003). **Yellow Journalism**. Preager Publisher.
- Campbell, W. Josheph (2006). **The Year That Defined American Journalism 1897 and the Clash of Paradigms**. Roudledge.
- Capote, Truman (2009). **Soğukkanlılıkla**. (Çev. Ayşe Ece). Sel Yayınları.
- Erdem, Murat (2016). "Edebi Gazetecilik Kavramı: ABD Örneğindeki Gelişimi, Yapısı ve İçeriği", **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Nisan 20(1). 129-144.
- Hersey, John (1965). **Hiroşima**. (Çev. R. Tomris). de yayınevi.
http://www.museumofhoaxes.com/hoax/Hoaxipedia/Silence_Dogood/
- Jeanneney, Jean-Noel (2006). **Başlangıcından Günümüze Medya Tarihi**. Yapı Kredi Yayınları.
- Kaplan, M. Ufuk (2011). **Kurgu Yazarı Olarak Gazeteci veya Gazeteci Olarak Kurgu Yazarı: Değişen Amerika'da Gerçek-Kurgu İlişkisi (1865-1920)**. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Orwell, George (2016). **Paris ve Londra'da Beş Parasız**. (Çev. Berrak Göçer). Can Yayınları.
- Orwell, George (2016a). **Wigan İskeleyi Yolu**. (Çev. Levent Konca). Can Yayınları.
- Özer, Ömer (2010). **Liberal Basın**. Literatürk Yayınları.
- Özer, Ömer (2013). **Haber Roman George Orwell ve Yaşar Kemal'den Örneklerle Edebi Gazetecilik / Röportaj**. Literatürk Yayınları.
- Roggenkamp, Karen (2005). **Narrating The News New Journalism and Literary Genre in Late Nineteenth-Century American Newspapersand Fiction**. The Kent State University Press.
- Sandman, M. Peter vd. (1972). **Media An Introductory Analysis of American Mass Communication**. Prentice-HallInc., Englewood Cliffs.
- Schudson, Michael (1978). **Discoveringthe News A Social History of American Newspapers**. Basic Books.
- Schudson, Michael (2003). **The Sociology of News**. W.W. Norton and Company.
- Schudson, Michael (2011). "Yeni Gazetecilik", içinde **İletişim Tarihi Teknoloji –**

Kültür – Toplum. (Ed. David Crowley- Paul Heyer). (Çev. Berkay Ersöz). Siyasal Kitabevi. 208-217.

Sinclair, Upton (1975). **Şikago Mezbahaları.** (Çev. Güher Kurttekin). May Yayınları.

Tanrısal, Meldan (1988). “New Journalism And The Nonfiction Novel: Creating Art Through Facts”, **Doctorate Of Philosophy in American Studies.** Ankara: Hacettepe University.

Tanrısal, Meldan (1990). “1960’lar ve Yeni Gazeteciliğin Gelişimi”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi.** Cilt 7/ Sayı 1-2/ Kasım 1990. 179-186.

Ward, H. Hiley (1997). **Mainstreams of American Media History A Narrative and Intellectual History.** Allynand Bacon.

BİR ‘ÖTEKİ’ OLARAK MÜLTECİLER: SURIYELİ MÜLTECİLERİN ANAAKIM VE ALTERNATİF MEDYADA TEMSİLİ

Fulya ŞEN*

ÖZET

Bu çalışma, toplumda ‘ötekilik’ bağlamında konumlandırılan Suriyeli mültecilerin anaakım ve alternatif haber medyasında nasıl temsil edildiklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, anaakım medyanın egemen sınıfın değerlerinin baskısı altında olması nedeniyle Suriye’deki mülteci trajedisinin arkasındaki ekonomik ve siyasi gerçekleri göz ardı ettiği varsayılmış ve haber medyasında Suriyeli mültecilerle ilgili basmakalıp anlatılar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteciler, Anaakım Medya, Alternatif Medya, Temsil.

REFUGEES as an ‘OTHER’: MEDIA REPRESENTATIONS OF SYRIAN REFUGEES in MAINSTREAM AND ALTERNATIVE MEDIA

ABSTRACT

This study aims to reveal how Syrian refugees who are positioned in the context of ‘otherness’ in the society are represented in the mainstream and alternative news media. In this article, we will focus on the media narratives on “refugee/migrant crisis”, media depictions of refugees, asylum seekers, immigrant and migrant communities and attempt to reveal how media represents this humanitarian crisis in the context of mainstream and alternative news media. In general, mainstream media is under pressure of the values of ruling class. Therefore, under this study, it will be assumed that the mainstream will ignore the economic and political realities behind of Syrian refugee tragedy. We will examine the stereotypes and narratives in the news texts of Turkish newspapers using content analysis method.

Keywords: Syrian Refugees, Mainstream Media, Alternative Media, Representation.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Elazığ: fulyasen@frat.edu.tr.